

Internetcafé Breda.

in de academies uit, ontwikkelen diensten en producten in Xplora aangepast aan de behoeften van hun academies en ze gaan ook 'de boer op' met hun diensten. Zij zijn het gezicht van Xplora voor hun academies. Dit alles vergt uiteraard hele andere vaardigheden en binnen Avans is een uitgebreid scholingsprogramma opgezet om hieraan tegemoet te komen. Hierin wordt veel tijd en energie gestopt, met als belangrijkste aandachtspunten het verwerven van competenties rond adviesvaardigheden en onderwijskunde.

Stijn Meersseman, Arteveldehogeschool Gent
stijn.meersseman@arteveldehs.be

Foto's: S. Meersseman, E. Bervoets, S. Loostermans en B. Vermeeren.

Noten

1. Uitgebreide fotoreportage op: <http://www.flickr.com/photos/7778059@N06/sets/72157603108663127/>.
2. Meer over Montesquieu Learning Centre op: <http://www.uvt.nl/diensten/its/campus/mlc/>.
3. Meer over Xplora op <http://www.avans.nl/smartsite.shtml?ch=DEF&id=8492>.
4. Het Joint Information Systems Committee publiceerde in 2006 'Designing spaces for effective learning: a guide tot 21st century learning' (online op: http://www.jisc.ac.uk/eli_learningspaces.html). De site bevat ook videomateriaal van o.a. University of Sheffield). Educause publiceerde, eveneens in 2006, 'Learning Spaces: space as a change agent / Diane G. Oblinger (ed.)' (online op: http://www.educause.edu/content.asp?PAGE_ID=10569&bhpc=1).

Kopen of niet? Voor- en nadelen van de handel in archivalia

Brabantse Archivarissendag, Heusden, 9 november 2007

Op 9 november vond de jaarlijkse Brabantse Archivarissendag plaats in Heusden, in het uiterste noorden van het oude hertogdom Brabant. De organisatie was in handen van het Streekarchief Land van Heusden en Altena, dat hiermee de festiviteiten in het kader van zijn dertigjarige bestaan afrondde, en het Archief Rode Kruis-Vlaanderen, dat namens KAPA (de Kring van Archivarissen in de Provincie Antwerpen) Vlaams medeorganisator was. Meer dan tachtig Brabantse archivarissen bogen zich in de Heusdense Catharinakerk over een onderwerp waarmee alle archiefdiensten vroeg of laat te maken krijgen: de handel in archivalia.

Als eerste spreker kwam **Marieke Kroonen** van het Gemeentearchief Den Haag aan het woord. Zij rondde in december 2006 haar studie Archiefwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam af met een vergelijkend onderzoek naar de praktijk van het kopen van archiefbescheiden in Nederland en Groot-Brittannië. In dat kader deed zij een enquête, waaruit bleek dat meer dan de helft van de 67 ondervraagde archiefdiensten het kopen van archieven niet uitsluit, en dat 20 procent zegt nooit archief te zullen kopen. 26 ondervraagde diensten hebben in de voorbije 10 jaar effectief archief gekocht, daarbij deden ze gemiddeld drie aankopen.

Kroonen stelde dat er onder de Nederlandse archiefdiensten veel zelfcontrole is: door zo weinig mogelijk te kopen, wordt de markt gedrukt. Archiefdiensten houden elkaar op de hoogte als archief bij een veilinghuis wordt aangeboden, en via onderlinge afspraken wordt geregeld dat diensten niet tegen elkaar opbieden.

De ervaringen van andere landen kunnen volgens haar inspirerend werken om aan marktmanagement te doen. Zij verwees naar het Sales Catalogue Monitoring Team, dat sinds 1973 actief is in Groot-Brittannië en nu bij The National Archives in Londen is ondergebracht. Dit team houdt een database bij met informatie over de verkoop en de prijs van archiefbescheiden en registreert wie de (nieuwe) eigenaar ervan is. Op die manier probeert het team zicht te houden op de verblijfplaats van belangrijke archieven, en kan het archiefdiensten waarschuwen als belangrijke stukken op de markt worden aangeboden. Frankrijk heeft geen dergelijk team, maar de overheid kan er bij veiling van een waardevol document via het 'recht van voorkoop' ingrijpen. Als de Franse overheid binnen de maand de veilingprijs aan de verkoper betaalt, komt het document in overheidshanden terecht.

Concluderend pleitte Marieke Kroonen voor een actievere houding van archivarissen op de archievenmarkt. Daarbij deed zij een oproep om die markt blijvend in de gaten te houden en te anticiperen op de werking ervan.

Noël Geirnaert van het Stadsarchief Brugge begon met de vaststelling dat archivarissen doorgaans vooral belang

hechten aan de wetenschappelijk/inhoudelijke waarde van hun archief. Zij zien zichzelf als informatieprofessionals, die de door hen beheerde informatiedragers in het kader van hun openbare dienstverlening in principe gratis ter beschikking stellen. Archieven zijn op die manier uiteraard zeer waardevol, maar er kan geen enkele financiële waarde tegenover staan. Veel archivariissen gaan nog verder en weigeren principieel aan te kopen. Toch hebben archieven ook een cultureel-patrimoniale waarde. Archiefstukken worden tentoongesteld, en de archivaris is verplicht het stuk financieel te waarderen, want tijdens het transport en de tentoonstelling moet het verzekerd zijn. De financiële waarde wordt dikwijls ook mee gestuurd door de emotionele waarde, het gevoelsgeladen element waarmee archiefdocumenten en andere sporen van het verleden worden omgeven.

Geirnaert gaf dan een overzicht van de algemene richtlijnen van het Brugse Stadsarchief inzake de aankoop van archief. Aankoop kan nooit de belangrijkste manier zijn om archief te verwerven: overdrachten, schenkingen en inbewaargevingen genieten de voorkeur. Wat het Stadsarchief Brugge toch door aankoop verwerft, moet de moeite lonen, het moet een echte aanvulling zijn op de collectie of in belangrijke mate bijdragen tot de kennis van de Brugse geschiedenis. Archief van Brugse instellingen, die op basis van de archiefwet ressorteren onder het Rijksarchief, het OCMW-archief of andere instellingen, wordt nooit aangekocht. Archief van Brugse ambachten, gilden en genootschappen kan wel verworven worden. Geirnaert wees er ook op dat je bij aankoop van archiefstukken zeker moet zijn dat de verkoper betrouwbaar is. Hetzelfde geldt voor schenkingen. In beide gevallen moet je zeker zijn dat je te doen hebt met de werkelijke eigenaar of met zijn gevolmachtigde. Bij aankopen en schenkingen van iconografisch en audiovisueel materiaal moet ook nagegaan worden of de eventuele auteursrechten mee zijn verworven.

Bij aankoop van archief komen deontologische kwesties steeds om de hoek kijken. Daarom besteedt de deontologische code voor archivariissen er veel aandacht aan. Zo bepaalt artikel 2 dat archivariissen archivalia dienen te verwerven in overeenstemming met de doelstellingen en de middelen van hun instelling en dat zij geen archief zullen verwerven of aanvaarden wanneer dit de integriteit of het behoud van de documenten in gevaar zou brengen. Artikel 8 stelt dat archivariissen zelf geen originele documenten mogen verzamelen, noch voor zichzelf deel hebben aan handel in archiefbescheiden. Deze bepalingen uit de deontologische code zijn voor Geirnaert vanzelfsprekend, maar hij constateert dat niet alle archivariissen ze consequent toepassen.

Concluderend stelde Noël Geirnaert dat we moeten aanvaarden dat de cultureel-patrimoniale waarde van archief soms ook financieel wordt uitgedrukt. Wel mogen archivariissen daarin niet het voortouw nemen: archief aankopen blijft een uitzondering. Toch staat het volgens hem buiten kijf dat archivariissen af en toe bereid moeten zijn om stukken of bestanden aan te kopen.

De twee voordrachten werden gevolgd door een panelgesprek onder de deskundige leiding van **Eric Ketelaar**, hoogleraar Archiefwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Naast beide sprekers namen ook **Jan Stuyck**, wetenschappelijk medewerker van het AMVC-Letterenhuis in Antwerpen, en de Amsterdamse hoogleraar Middeleeuwse Geschiedenis **Peter Hoppenbrouwers** hieraan deel. Jan Stuyck stelde dat schenking de ideale manier is om (literair) archief te verwerven, maar dat het niet altijd zo werkt: de markt is immers een aanzienlijk struikelblok. In principe gaat het AMVC-Letterenhuis niet systematisch in op aanbiedingen van antiquariaten en veilinghuizen. Sporadisch gebeurt zo'n aankoop wel, met name als het stuk in kwestie een belangrijke aanvulling is op het aanwezige archiefmateriaal. Als vertegenwoordiger van de wetenschappelijke wereld betoogde Peter Hoppenbrouwers dat archiefinstellingen alert en actief moeten zijn in het verwerven van archiefbescheiden die in de eigen collectie ontbreken, maar dat zij moeten vermijden om er geld voor te geven.

Luc Janssens lichtte het standpunt van het Algemeen Rijksarchief toe. Het Rijksarchief huldigt enkele algemene principes, met name de uitzonderlijkheid van de aankoop en het afwegen ervan aan de hand van een aantal criteria. Archieven die behoren tot het openbaar domein worden niet aangekocht. Een belangrijk criterium bij aankoop is het behoren tot één van volgende categorieën: passen in aanwezige bestanden of verzamelingen, of een lacune opvullen; behoren tot een bestand of verzameling van het Rijksarchief, maar niet opeisbaar zijn omdat het eigendomsrecht of publiek domein niet kan worden bewezen; van uitzonderlijk belang zijn voor de nationale, regionale of lokale geschiedenis. Andere criteria zijn het historisch belang van de aangeboden archieven en een aankoopprijs die daarmee in verhouding staat.

Eric Ketelaar startte de discussie met een kleine enquête bij de aanwezigen. Daaruit bleek dat ongeveer tien procent bezwaren had tegen het kopen van archieven. De discussie ging onder meer over de wenselijkheid om, naar analogie met het Britse voorbeeld, een database met informatie over verkoop en prijs van archiefbescheiden onder te brengen bij het Centraal Register voor Particuliere Archieven van het Nationaal Archief in Den Haag, als dat nieuw leven zou worden ingeblazen. Daarbij werd de vrees geuit dat een dergelijk register concurrentie en prijsverhoging tot gevolg zou hebben, omdat het een etalage creëert voor particulier archief dat nog op de markt beschikbaar is. De discussie gaf uiteindelijk geen eenduidig antwoord op de vraag 'Kopen of niet?', maar bood wel een goed beeld van de uiteenlopende en soms tegenstrijdige aandachtspunten die archivariissen hierbij in overweging moeten nemen.

Luc De Munck, archivaris Rode Kruis-Vlaanderen
luc.de.munck@rodekruis.be